

Pałac biskupów krakowskich w Kielcach

Jest najlepiej zachowanym obiektem architektonicznym w Polsce z czasów Wazów. Pałac był w posiadaniu biskupów krakowskich - właścicieli rozległych dóbr świętokrzyskich. Rezydencję biskupów, którą fundował Jakub Zadzik (1582-1642) wzniesiono na Wzgórzu Katedralnym. W latach 1637-1644 powstał piętrowy budynek nakryty wysokimi bliźniaczymi dachami z wieżami w narożach. Projekt kieleckiego pałacu przypisuje się Tomaszowi Poncino z Lugano, twórcy licznych dzieł architektury sakralnej i świeckiej. Budując główną fasadę zastosowano przy jej podziale zasadę trójdzielnosci, podobno z polecenia fundatora zwalczającego arian nieuznających Trójcy Świętej.

Dziedziniec, który znajdował się przed pałacem był zamknięty murami z paradną bramą od strony miasta, a z tyłu pałacu znajdował się ozdobno-użytkowy ogród, zwany włoskim, z XVII-wiecznym układem kwaterym.

Rozbudowa pałacu w XVIII w., nadała mu cechy barokowej rezydencji - po obu stronach dziedzińca wzniesiono piętrowe skrzydła, w ogrodzie stanęły oranżerie a w części gospodarczej m.in. wielkie stajnie, wozownie, ujeżdżalnia, spichlerz i browar (niektóre z nich dotrwały do naszych czasów).

Ogród Włoski powstał na wzór zamkowych ogrodów, które sytuowano wewnątrz obronnych murów. W centralnej części znajdowały się umieszczone symetrycznie cztery kwatery obsadzone ziołami i kwitnącymi kwiatami, a całość otoczono drzewami owocowymi. Do ogrodu prowadziły przylegające do pałacowej loggii jednobiegowe schody. Tuż przy ścianie pałacu mieścił się *giardino segreto* czyli wydzielony mały ogród ozdobny dostępny tylko właścicielowi, do którego można się było dostać z apartamentu poprzez znajdującą się w alkierzu klatkę schodową.

Po przejściu dóbr biskupich przez władze cywilne w 1789 r. ogród podzielono na działki przeznaczane dla urzędników, co spowodowało zanik oryginalnej roślinności oraz układu ogrodu. W roku 2003 dokonano rekonstrukcji ogrodu przywracając mu układ z XVII wieku, zaś same kwatery zostały odtworzone do stanu jaki istniał w pierwszej połowie XVIII wieku.

Po upaństwowieniu dóbr biskupich (1789) pałac był siedzibą różnych instytucji a w 1971 r. stał się siedzibą Muzeum Narodowego w Kielcach. Urządzono w nim stałe ekspozycje i rozpoczęto prace konserwatorskie, m.in. rekonstrukcję apartamentu biskupiego i ogrodu.

Pierwotna funkcja pałacu nadała charakter jego wnętrzu. W salach na piętrze zachowały się oryginalne wnętrza, stropy belkowe, malowidła na stropach i fryzy malowane na ścianach. Sale są przykładem wyposażenia wnętrz pałacowych w XVII i XVIII w. Eksponowane są m.in. meble, gobeliny, obrazy elementy uzbrojenia, a w skarbcu elementy sztuki złotniczej. Na uwagę zasługują szczególnie plafony - malowidła zdobiące sufit trzech sal o tematyce nawiązującej do działalności fundatora.

Informacje praktyczne:
Regionalne Centrum Informacji
Turystycznej w Kielcach

ul. Sienkiewicza 29, 25-007 Kielce, tel. 41 348 00 60

www.swietokrzyskie.travel

informacja@swietokrzyskie.travel

Zamek Krzyżtopór (dawniej Krzysztópór)

znajduje się w miejscowości Ujazd położonej na południowo-wschodnim krańcu Gór Świętokrzyskich.

Zamek miał charakter obronny, długość jego murów wynosiła 600 m. Budowa trwała 13 lat (nie jest znany dokładny okres budowy zamku, jako datę rozpoczęcia prac wymienia się często rok 1621), a architektem był Wawrzyniec Senesa. O wielkości założenia świadczy fakt, że przed powstaniem Wersalu była to największa budowla pałacowa w Europie. Zamek został zbudowany zgodnie z życzeniem fundatora Krzysztofa Ossolińskiego i miał świadczyć o bogactwie fundatora i wpisać na trwałe jego imię w historię kraju. Rezydencja była budowana na zasadzie kalendarza: 4 wieże - ile kwartałów w roku, 12 sal - ile miesięcy w roku, 52 pokoje - ile tygodni w roku, 365 okien - ile dni w roku. Konie w stajniach jadały z marmurowych żłobów, przeglądając się w kryształowych lustrach. W jednej z wielkich sal balowych rolę sufitu spełniało akwarium, w którym pływały egzotyczne rybki, wieżę, gdzie

znajdowała się owa sala zbudowano na źródle, które zasilalo zamek w wodę. Pokoje ogrzewane były ciepłym powietrzem rozchodzącym się kanałami. Na ścianach budowli umieszczono galerię przodków i osób pokrewnych rodzinie Ossolińskich, co miało świadczyć o potęgę rodu oraz jego wielkich zasługach dla Rzeczypospolitej.

Dzisiejsze ruiny pobudzają wyobraźnię, jak mogła wyglądać rodzinna rezydencja magnacka w Polsce XVII w. Po zakończeniu budowy Krzysztof Ossoliński niedługo cieszył się zamkiem ponieważ w rok po jego ukończeniu zmarł w drodze na sejm do Krakowa. Po śmierci Krzysztofa, Ujazd przejął syn, Krzysztof Baldwin Ossoliński. Po nim zamek odziedziczył przyrodni brat fundatora, kanclerz Jerzy Ossoliński. W roku 1655 Szwedzi przejęli zamek i urządzili w nim siedzibę dowództwa i kwaterę dla wojska, a opuszczając go ograbili i zniszczyli. Resztę zniszczeń dokończył Rakoczy II wraz z Kozakami i Węgrami. Mimo tak ogromnych zniszczeń zamek użytkowany był do 1770 r. Potem popadał w coraz większą ruinę. Kolejni właściciele Ujazdu nie byli w stanie odbudować zamku, który przetrwał w stanie ruiny do dziś, zachowało się ok. 90% pierwotnych murów. O sile obronnej „Krzyżtoporu” stanowiła jego lokalizacja, jak też nowoży-

Według kroniki Ossolińskich w sierpniu 1649 r. straż zamkową obudził niesamowity tętent koni. Gdy stróże spojrzeli w dół, zobaczyli jedynego tylko rycerza, zamiast oddziału wojska. W rycerzu rozpoznano ówczesnego właściciela posesji Krzysztofa Baldwina. Gdy otworzono bramę jeździec rozplątał się we mgłę. Po pewnym czasie do Ujazdu dotarła smutna wiadomość, o śmierci pana zamku w bitwie pod Zborowem na Podolu. Podobno od tego wydarzenia widywano o zmierzchu lub nocą jeźdźca w husarskiej zbroi stojącego na murach.

W starym zamczysku pojawia się też Biała Dama. Z powodu miłosnego zawodu, stała się nieznośną jędzą. Według legendy miała białego pieska, który w jej mniemaniu rozpoznawał złych ludzi. Gdy pojawił się człowiek, na którego zwierzę zaszczekało, wrzucano nieszczęśnika do lochu. Jeden z gości znający obyczaj pani, w momencie gdy pupilek zaszczekał, zgłodził nieszczęsną pannę. Mimo to nie udało mu się uwolnić zamku od jędy, bo czasem nocami pojawia się na murach wraz ze swym faworytem.

ne fortyfikacje bastionowe. Ich zespolenie miało stworzyć twierdzę idealną - niezdybytą. Na lokalizację wybrano skalny cypel otoczony naturalnymi wąwozami i podmokłym terenem nad ciekami wodnymi. Zewnętrzny obwód fortyfikacji tworzył wał ziemny na planie pięcioboku z bastionami w narożach. Założenie obronne jakim jest Krzyżtopór, przez historyków i architektów określone jest mianem palazzo in fortezza, czyli pałacem w forticy.

Informacje praktyczne:
Punkt Informacji Turystycznej w Ujeździe
Instytucja Kultury Zamek Krzyżtopór w Ujeździe
Ujazd 73, 27-570 Iwaniska, tel. 15 860 11 33
www.krzyztopor.org.pl

Szydłów

Z powodu doskonale zachowanego średniowiecznego układu urbanistycznego oraz murów miejskich o długości 1080 m, z których do dziś pozostało 680 m, Szydłów zyskał miano „polskiego Carcassone”. Dodatkowym zabezpieczeniem miasta oraz zamku była fosa, której resztki zachowały się do dziś.

Zamek jest położony w obrębie fortyfikacji dawnego miasta, na skarpie wzniesienia opadającego ku dolinie rzeczki Ciekącej.

Zamek w Szydłowie miał charakter czasowo użytkowanej siedziby królewskiej. Wzniesiono go w miejscu istniejącego dworu książęcego, na zlecenie Kazimierza Wielkiego około 1354 r. Główny budynek zamku przylega do murów miejskich czołową zachodnią ścianą. Zbudowano go w stylu gotyckim z elementami wczesnorenansowymi. Był to dwukondygnacyjny budynek na rzucie prostokąta z kwadratowym ryzalitem od południa w którym mieściła się kaplica zamkowa. Wewnątrz znajdowały się pomieszczenia na dwóch kondygnacjach o drewnianych stropach. Górną kondygnację od strony murów nazwano Salą Rycerską.

We wschodniej partii murów usytuowany jest budynek bramy wjazdowej. W zachodniej części dziedzińca zamkowego znajduje się Skarbczyk - budynek przerobiony prawdopodobnie w XVI w. z dawnej baszty.

Na przestrzeni wieków miasto było nękane licznymi pożarami, z których

największy miał miejsce w 1541 roku, niedługo potem podjęto się jego odbudowy. W tym okresie jednak zamek nie spełniał już swoich dawnych funkcji rezydencji władców, mimo że odbudowę przeprowadzono w stylu renesansowym z dużym rozmachem.

Po pożarze z 1630 roku i zniszczeniach dokonanych przez wojska Szwedzkie podczas potopu w 1656 roku zamek ponownie odnowiono, a dotychczasowy wjazd zastąpiono budynkiem bramnym. Ostatecznemu zniszczeniu zamek uległ podczas przemarszu wojsk napoleońskich.

W okolicach zamku realizowano pod koniec lat 60. wielkie sceny batalistyczne do filmu Pan Wołodyjowski.

Według legendy na murach zamku pojawia się postać Białej Damy z pochodnią w ręku, podobno można też usłyszeć wyraźny tętent końskich kopyt, to dziwne zjawisko akustyczne miejscowi tłumaczą opowieściami o rycerzu cwałującym wieczorami na czarnym koniu.

W XIX w. zamek przebudowano na stajnię i wozownię w związku z czym usunięto dwa portale o gotyckim profilowaniu. Trzy takie same portale przetrwały do dziś.

W 1946 r. zrekonstruowano górne fragmenty i zabezpieczono budowlę nadając całości charakter trwałej ruiny. Po dziś dzień można podziwiać Salę Rycerską, Skarbczyk, w którym mieści się Muzeum Regionalne oraz Bramę Krakowską.

Informacje praktyczne:

Punkt Informacji Turystycznej w Szydłowie
Gminne Centrum Kultury
ul. Targowa 3, 28-225 Szydłów
tel. 41 354 53 13
www.szydlow.pl

Muzeum Regionalne
ul. Szkolna 8, 28-225 Szydłów, tel. 41 354 51 46
www.szydlow.pl

Pałac Biskupów Krakowskich w Kielcach

Zamek Krzyżtopór w Ujeździe

Zamek Krzyżtopór w Ujeździe

Zamek w Szydłowie

Zamek w Szydłowie

Chęciny

Ruiny gotyckiego Zamku Królewskiego wznoszą się ponad miastem na jednej z najwyższych w okolicy, skalistej górze zwanej Zamkową. Został zbudowany przed 1306 r. Jako fundatorów wymienia się Wacława II, biskupa Jana Muskatę lub Władysława Łokietka. Budowla jest doskonałym przykładem średniowiecznej warowni obronnej typu wyżynnego, charakteryzującej się tym, że mury dopasowane są do wydłużonego kształtu wzgórza, na którym jest zbudowany zamek. Dziedziniec otaczały wysokie na 9 metrów mury ze strzelnicami i gankiem dla straży. Warownia dzieli się na dwie części: górną zbudowaną ok. 1300 r. zamkniętą dwoma okrągłymi basztami z murem o grubości 2 m i dobudowaną w drugiej połowie XIV wieku część dolną, czyli dziedziniec z czworokątą basztą i ostrołukową furtą. Mury zbudowano głównie z miejscowego szarego wapienia, choć także są widoczne partie z piaskowca jasnego i czerwonego oraz z cegły. Wieże są okrągłe, z wejściami na wysokości piętra. U podnóża murów poprowadzono drogę wjazdową, by obrońcy mieli nad nią pełną kontrolę. Trakt dojazdowy ubezpieczono suchą fosą, która przecinała garb oraz drewnianym, palonym na czas zagrożenia pomostem, z którego wjeżdżało się bezpośrednio do bramy. Interesującym obiektem jest wieża środkowa będąca ostatnim punktem obrony (tzw. sloop lub donżon).

Obok wartości militarnych i rezydencjonalnych zamek pełnił także (od końca XIV wieku) godność królewskiego więzienia dla szlachty oraz wysoko postawionych jeńców wojennych. Był też, do początku XVII w. siedzibą starostów checińskich i miejscem przechowywania dokumentów grodzkich i ziemskich.

Zamek w Chęcinach

Informacje praktyczne:**Punkt Informacji Turystycznej w Chęcinach**

ul. Staszica 3, 26-067 Chęciny

www.checiny.pl**Sandomierz**

Zamek w Sandomierzu wzniesiono w XII wieku na wysokim Wzgórzu Zamkowym w miejscu grodu funkcjonującego tam prawdopodobnie od X w. Murowany zamek powstał w okresie panowania króla Kazimierza Wielkiego w XIV wieku.

Zamek był siedzibą syna Bolesława Krzywoustego – księcia Henryka Sandomierskiego. Najstarszą częścią zamku jest południowa wieża narożna.

Za czasów Zygmunta Starego, a następnie Zygmunta Augusta, zamek został rozbudowany. Z tej budowli przetrwała część łącząca dwie narożne wieże. Nad wejściem od wschodniej strony zachowała się tablica elekcyjna Zygmunta Starego, data 1520 i kartusz z orłem zygmuntońskim. Elewacja tego fragmentu wykonana była ze specjalnie wypalanej cegły zendrówki, układanej w romby. Budowniczym nadzorującym był mistrz Benedykt, zwany Sandomierskim (Sandomierzaninem). Jego dziełem były, m.in. dwukondygnacyjne arkadowe krużganki wokół zamkniętego dziedzińca. Podczas potopu Szwedzi wysadzili zamek w powietrze, grzebiąc pod gruzami kilkuset mieszkańców Sandomierza i okolic. Ocalałe wówczas skrzydło jest tym, które przetrwało do dziś i tylko ono było odbudowywane za czasów Jana III Sobieskiego.

Po trzecim rozbiorze Polski austriacki zaborca przeznaczył budynek na więzienie i siedzibę sądu. Więzienie zlikwidowano dopiero w 1959 roku.

Zamek w Sandomierzu

Obecnie w odrestaurowanych pomieszczeniach zabytkowej budowli ma siedzibę Muzeum Okręgowe w Sandomierzu.

Sandomierski zamek kryje w sobie wiele tajemnic. Jedną z nich jest zagadka przejść podziemnych, o których mówi się, że są, ale niestety nie wiadomo gdzie. Według przekazywanej z pokolenia na pokolenie legendy, były 3 takie wejścia, po to żeby załoga zamku mogła używać ich w zależności od potrzeby. Jeden z korytarzy używany był przede wszystkim przez króla uczęszczającego na mszę, więc prowadził bezpośrednio do katedry, drugi pozwalał na przeprawę suchą stopą na drugą stronę Wisły, co dawało możliwość ucieczki załogi lub wysłania gońca z prośbą o nadesłanie pomocy. Trzeci korytarz ma ok. 10 km i podobno kończy się w miejscowości Skotniki, co również dawało załodze duże możliwości w sytuacjach kryzysowych.

Informacje praktyczne:**Centrum Informacji Turystycznej w Sandomierzu**

Rynek 20, 27-600 Sandomierz

www.sandomierz.pl

tel. 15 832 29 64, 15 644 01 33

Punkt Informacji Turystycznej w Sandomierzu

Muzeum Okręgowe (Zamek Królewski)

ul. Zamkowa 12, 27 - 600 Sandomierz

tel. 15 832 22 65

www.zamek-sandomierz.pl**Punkt Informacji Turystycznej w Sandomierzu - Oddział PTTK**

ul. Rynek 12, 27-600 Sandomierz

tel. 15 832 23 05

www.pttk-sandomierz.plwww.sandomierskie.com**Kurozwęki**

Pałac w Kurozwękach, zwany Małym Wawelem, stanowi najcenniejszy i najciekawszy zabytek świeckiej architektury w okolicach Staszowa.

Pierwszy pałac powstał w rozlewiskach Czarnej przed rokiem 1400. Przez kolejne stulecia był on przebudowywany i powiększany a w XVII wieku otrzymał formę wczesnobarokową. Realizowane w tym czasie przekształcenia doprowadziły do połączenia niejednorodnych budynków w dwa pałacowe skrzydła mieszkalno - reprezentacyjne, wschodnie i zachodnie.

Proces scalania zabudowań zamkowych został ukończony dopiero na przełomie XVII i XVIII wieku przez budowę dwukondygnacyjnych krużganków arkadowych przy południowej, zachodniej i północnej stronie dziedzińca. Wraz z tym, znacznie podniesiono poziom dziedzińca, ujednolicono poziom wnętrza a w południowym krużganku usytuowano dwubiegowe schody. Ostateczny charakter architektoniczny pałac uzyskał dzięki rokokowej modernizacji całego zespołu. Pałac nosi w sobie wątki różnych stylów architektonicznych.

W parku - prostopadle do pałacu - stoją dwa pawilony, które są rzadkością w Polsce. Kiedyś były jednakowe, dzisiaj pierwotny wygląd zachował tylko prawy, z II połowy XVII w., który jest w remoncie.

W Kurozwękach mieszkały przez kilka stuleci czołowe rody magnackie. Wśród nich wyróżnić należy: Kurozwęckich, Lanckorońskich, Sołtyków. W 1991 roku zamek wraz z parkiem powrócił w ręce spadkobierców ostatnich właścicieli – rodziny Popielów. Podjęli oni trud przywrócenia mu dawnej świetności.

Informacje praktyczne:**Zespół Pałacowy Sp. z o.o.**

Ul. Zamkowa 3, Kurozwęki 28-200 Szydłów

tel. 15 866 72 71

Centrum Informacji Turystycznej

w Kurozwękach, Zespół Pałacowy

ul. Zamkowa 3, Kurozwęki, 28-200 Staszów

tel. 15 866 74 07, www.bizony.com

Tekst: ROTWŚ

Fot.: A. Drzewiecka, P. Drzewiecki, Archiwum: Urzędu Miejskiego w Sandomierzu

Wydawca:

Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Świętokrzyskiego,
ul. Ściegiennego 2, 25-033 Kielce,
tel. 41 361 80 57
www.rot.swietokrzyskie.travel

PROGRAM REGIONALNY

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WOJEWÓDZTWO ŚWIĘTOKRZYSKIE

UNIA EUROPEJSKA

EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Projekt Kampania Promocyjna Województwa Świętokrzyskiego współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego

PERŁY ZIEMI
ŚWIĘTOKRZYSKIEJ

ZAMKI I PAŁACE